

Mardin’de Enformel İstihdamda Çalışan Suriyeli Göçmenler

Fatih ÖZKARSLI¹

Öz: Türkiye yakın geçmişte Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkaslarda yaşanan savaşlar, ekonomik bunalımlar vb. gibi nedenlerle göç hareketlerine hedef olmuştur. Suriye’de 2011’de başlayan iç savaş dolayısıyla 2 milyona yakın Suriyeli Türkiye’ye göç etmiştir. Göçmenler Türkiye’nin farklı kentlerinde, işgücü piyasalarında değişik sektörlerde yer edinmişlerdir. Bu çalışmada Suriyeli göçmenler örneği üzerinden enformel işgücü ilişkileri Mardin ili örneğinde ele alınmaktadır. Saha araştırması verilerine dayalı olarak çalışmada Suriyelilerin Mardin’deki enformel işgücü piyasasına eklemlenme süreçleri üç ana başlık altında ele alınmaktadır: Bunlar; (1) Suriyelilerin Türkiye’deki konumlarına ilişkin hukuki çerçeve boşlukları, (2) Mardin ekonomisinin enformel yapısı ve (3) Mardin’deki kültürel (dil ve din birlikteliği) ve sosyal ağlar (akrabalık ilişkileri)dir.

Anahtar kelimeler: Suriye, Göç, Enformel istihdam, Mardin

Giriş

Göç hareketleri, geçmişte olduğu gibi günümüz toplumlarında da en sık rastlanan olgulardan biridir. Savaşlar, doğal afetler, iklim koşulları, depremler, insan hayatını tehdit eden unsurların varlığı, ekonomik

1 Doktora Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı, fatihozkarsli@hotmail.com

koşulların yetersizliği, işsizlik ve benzeri gibi birçok neden ulusal ve uluslararası, kitlesel ya da bireysel göç hareketlerini tetiklemektedir. Tarih boyunca dünyanın birçok ülkesinde, belirtilen sebeplerin bir kısmına dayalı olarak büyük ölçekli göç hareketleri yaşanmıştır. Türkiye, göç hareketlerinden en çok etkilenen ülkelerden biridir. Cumhuriyetin ilanından itibaren gerçekleşen toplu göç hareketleriyle Türkiye'ye yaklaşık 2,5 milyondan fazla göçmen gelmiştir. (www.goc.gov.tr)

Bunun en son örneklerinden biri de ülkelerindeki iç savaş dolayısıyla Türkiye'ye göç eden Suriyelilerdir. Suriyeliler, Türkiye de dâhil, sınır komşuları başta olmak üzere birçok ülkeye göç etmek zorunda kalmışlardır. Türkiye'nin coğrafi yakınlığı, iki ülke halkları arasındaki tarihsel, kültürel bağlar ve sosyal ağlar, akrabalık ilişkileri, dil ve din birliği gibi nedenlere dayalı olarak Türkiye, Suriyeli göçmenlerin en çok göç ettikleri ülkelerin başında gelmektedir.

Başbakanlık Acil ve Afet Durum Yönetimi Başkanlığının (AFAD) verilerine göre mevcut durum itibarıyla Türkiye'de 2 milyondan fazla Suriyeli bulunmaktadır. (www.afad.gov.tr) Suriyeliler Türkiye'ye sınırda bulunan Hatay, Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa, Mardin ve Şırnak illerinden giriş yapmaktadır. Sayıları çok kısıtlı olsa da, ülkelerinden havayolu ile ayrılma imkânı bulan bazı Suriyelilerin daha sonra Avrupa veya diğer ülkeler üzerinden de Türkiye'ye ulaştıkları görülmektedir. Suriyelilerden yaklaşık 260 bini, Türkiye'de bulunan (25) adet barınma merkezinde (çadırkent ve konteynerkent) kalmakta ve eğitimden sağlığa, gıdadan barınmaya kadar her türlü ihtiyaçları barınma merkezlerinde karşılanmaktadır. Ancak kayıt altına alınmayanlar da dâhil edildiğinde 1,5 milyondan fazla Suriyeli mevcut durumda barınma merkezleri dışında, şehirlerde serbest olarak yaşamaktadırlar. Şehirlerde yaşayan Suriyelilere ulaşan yardımlar daha kısıtlı olduğundan bu göçmenler, kendi ekonomik imkânlarını sağlayarak geçimlerini temin etmektedirler.

Suriye'deki iç savaşın 4 yıldan uzun bir süredir devam ettiği düşünüldüğünde Türkiye'de bulunan Suriyelilerin uzun bir süre daha, en azından Suriye'deki şiddet olayları sona erene kadar kendi ekonomik gelirlerini sağlamaya devam edeceklerini, bu nedenle de Türkiye'de istihdama

dâhil olacaklarını düşünmek yanlış olmayacaktır. Bu şekilde Suriyelilerin Türkiye’deki enformel istihdam alanlarındaki varlıkları olumlu ve olumsuz yönleriyle yoğun şekilde hissedilmektedir.

1. Araştırmanın Konusu ve Yöntemi

Suriye sınırında bulunan Mardin ilinin gerek konumu gerekse iktisadi ve kültürel özellikleri, Suriyelilerin Mardin’deki varlığının araştırılması yönünde önemli bir itici güç olmuştur. Mardin; İstanbul, Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa’dan sonra Türkiye’de en çok Suriyeli göçmen barındıran 5. kenttir. Araştırma bu anlamda Mardin’de bulunan Suriyelilerin enformel istihdam alanlarındaki varlıklarına odaklanmıştır.

Araştırmada veri toplama yöntemlerinden anket tekniği kullanılmış, ayrıca sahada yapılan kişisel görüşmeler, günlük olaylar üzerinde yapılan gözlemler ve gözlemlere dayalı olarak tutulan notlar araştırmanın temel kaynaklarını oluşturmuştur. Toplamda (44) sorudan oluşan anket Kürtçeye çevrilerek Suriyeli göçmenlere uygulanmıştır. 16/04/2014 Çarşamba günü 15:00-17:00 saatleri arasında ve 18/04/2014 Cuma günü 13:00-16:00 saatleri arasında Mardin İli Kızıltepe ilçesine bağlı Şenyurt Mahallesi’nde gerçekleştirilmiştir. Saha araştırmasında 46 kadın 141 erkek olmak üzere 187 Suriyeli göçmene ulaşılmıştır. Şenyurt, Mardin il merkezine 35, Kızıltepe’ye ise 12 km uzaklıkta bulunan ortalama (1500) kişinin yaşadığı bir sınır mahallesi olup, Suriye’nin Derbesiye yerleşim bölgesiyle sınır komşusudur. Türkiye’ye göç etmiş bulunan Suriyeliler gönüllü olarak geri dönmek istediklerinde, Şenyurt’ta bulunan Göç İdaresi Müdürlüğüne bağlı bir birimde kayıtları yapıldıktan sonra Şenyurt-Derbesiye arasında kalan askeri bölgede açılan bir kapıdan Suriye’ye gidebilmektedirler.

Bu kapı insani amaçlı bir geçiş kapısı olarak açılmıştır. Burada pasaport veya gümrük kontrolü gibi sınır kapılarında yapılan rutin işlemler gerçekleştirilmemekte, Türk vatandaşları ile diğer ülke vatandaşlarının Suriye’ye geçişlerine izin verilmemektedir. Suriyelilerin ülkelerine

yaya olarak geçmelerine izin verilmektedir. Kapı araç geçişlerine müsait değildir. En fazla birkaç kişinin yan yana geçebileceği genişlikte olan kapı, tren raylarının hemen kenarına kurulmuştur. Bu şekilde oluşturulmuş olan kapıdan, yapılan gözlemlerde günde ortalama 400-500 Suriyelinin geçiş yaptığı görülmüştür. Bu anlamda yoğun bir hareketlilik olduğu gözlemlenmiştir.

2. Yararlanılan Kaynaklar

Suriye’den Türkiye’ye yaşanan göç hareketleri ve Suriyeli göçmenlerin Türkiye’nin toplumsal, sosyal ve ekonomik hayatına etkilerine ilişkin yerel ve ulusal bazda yapılan saha çalışmaları ile göç üzerine yazılmış olan kaynaklardan oluşan bir literatür çalışması yapılmıştır. Saha araştırmalarından özellikle Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından 23 Haziran 2013-7 Temmuz 2013 tarihleri arasında Adana, Adıyaman, Hatay, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Mardin, Osmaniye ve Şanlıurfa illerini kapsayan on ilde kurulu yirmi barınma merkezinde yaşayan, ayrıca bu illerde barınma merkezi dışında kalan toplam 2700 hane halkına ulaştığı 75 soruluk “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar, 2013 Saha Araştırması Sonuçları”, “Türkiye’deki Suriyeli Kadınlar 2014” ve “Suriye’den Türkiye’ye Nüfus Hareketleri, Kardeş Topraklarındaki Misafirlik” (www.afad.gov.tr) başlıklı araştırmalar ile Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) tarafından hazırlanan “Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler”, (ORSAM: 2015), Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme” (ORSAM: 2015) çalışmaları göçün özellikle ekonomik anlamda etkilerini de araştıran çalışmalar, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) tarafından hazırlanan “Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı - Suriyeli Mülteciler - Alan Araştırması” (USAK: 2013), USAK&Brookings Enstitüsü tarafından yayımlanan “Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye’nin Suriyeli Mülteciler Sınava” (USAK: 2014) bu alanda yapılan önemli saha çalışmaları olarak incelenmiştir.

Bunun yanında Suriye’den Türkiye’ye göçü farkı açılardan ele alan makaleler, gazete ve internet haberleri de araştırılmıştır. Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen göç hareketlerinin sosyal ve ekonomik hayata olan etkileri ilerleyen zamanlarda daha net bir şekilde ortaya çıkacak ve bu alanda yapılan çalışmaların sayısı da gün geçtikçe artacaktır. Bu anlamda gerçekleştirilen bu araştırmanın literatüre katkıda bulunması arzu edilmektedir.

3. Katılımcı Gruba Ait Demografik Bulgular

Ankete katılan Suriyelilerin yüzde 75’i erkek, yüzde 25’i ise kadınlardan oluşmaktadır. Erkeklerin kadınlara göre daha yüksek oranda olmaları, Suriyeli erkek göçmenlerin çalışma amaçlı geldiklerini düşündürmektedir. İnşaat, tarım gibi enformel çalışmanın yaygın olduğu ve gözlemlenebilen alanlarda çalışan Suriyelilerin birçoğunun erkek nüfustan oluşması, gözlemler ve anket sonuçlarının birbirini doğruladığını göstermektedir.

Tablo 1: Cinsiyet Durumları

	Sayı	(%)
Erkek	141	75
Kadın	46	25
Toplam	187	100

Göçmenlerin medeni durumlarına bakıldığında evlilerin oranı yüzde 63 olarak ortaya çıkmıştır. Yaş dağılımlarına bakıldığında genç bir nüfusun Türkiye’ye göç ettiği dikkat çekmektedir. Suriyeli erkek göçmenlerden 89’u, 20-40 yaş grubundadır. Bu, doğrudan çalışma çağındaki nüfusu hatırlatmaktadır. Yaş aralığının genç nüfustan oluşmasının bir diğer sebebi olarak Suriye’deki iç savaş nedeniyle genç yaşta olan erkeklerin asker olarak orduya alınmalarıdır. Asker olmak istemeyen genç nüfus, fırsatını bulduğunda ülkeden ayrılmaktadır.

Tablo 2: Medeni Durumları

	Erkek	(%)	Kadın	(%)	Genel	(%)
Evli	78	61	31	67	109	63
Bekâr	49	39	14	31	63	36
Dul (Boşanmış)	-	-	1	2	1	1
Toplam	127	100	46	100	173	100

Eğitim düzeyleri incelendiğinde, Suriyelilerin mesleki kurs ya da sertifikalı bir eğitim programına sahip belirli bir mesleği icra eden kişiler olmadıkları görülmüştür. Okuma yazma bilmeyenler, sadece okur-yazar olanlar ve ilkokul mezunu olanların toplam oranı yüzde 44'dür. Eğitim seviyesinin düşük olduğu görülmektedir. Ancak toplamda yüzde 21 oranında yükseköğrenim görmüş bir Suriyeli nüfusu da dikkat çekmektedir. İç savaş nedeniyle Suriye'deki eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalmış olan yetişkin erkek ya da kız çocuklarının da, Türkiye'ye aile bireyleriyle beraber geldikleri görülmüştür. Bu kişilerin de Türkiye'de istihdama dâhil oldukları söylenebilir. Bu durumun, araştırmanın yapıldığı zaman ile bağlantılı olduğu değerlendirilmektedir. Farklı zamanlarda yapılacak saha araştırmalarında, sonuçlar değişkenlik gösterebilir.

Tablo 3: Eğitim Durumları

	Erkek	(%)	Kadın	(%)	Genel	(%)
Okuma yazmam yok	29	23	14	32	43	25
Okuryazar	9	7	6	14	15	9
İlkokul	17	13	1	2	18	10
Ortaokul	24	19	5	11	29	17
Lise	21	16	10	23	31	18
Üniversite (Yüksekokul-Fakülte)	28	22	8	18	36	21
Y. Lisans ve üstü	-	-	-	-	-	-
Meslek kursu/Sertifikalı eğitim sahibi	-	-	-	-	-	-
Toplam	128	100	44	100	172	100

Saha araştırmasının yapıldığı Şenyurt’ta, genellikle farklı zaman dilimlerinde değişik sosyo-ekonomik yapılara ve eğitim durumlarına sahip Suriyelilerin geliş gidiş yaptıkları gözlemlenmiştir. İklim koşulları ve hava şartlarına uygun olarak mevsimsel işlerde, tarımda, inşaatlarda çalışacak farklı gruplar ile Suriye’deki iç savaşın şiddetine bağlı olarak eğitim ve gelir seviyesi yüksek, şehirlerde yaşayan Suriyelilerin de göçe dâhil oldukları gözlemlenmiştir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu anadilini Kürtçe olarak ifade etmiş, yarısından fazlası ise Arapçayı da konuşabildiğini belirtmiştir. Katılımcılara Suriye’de nereye döndükleri sorusu yöneltilmiş, yüzde 58’i Mardin ve Şanlıurfa arasında Suriye tarafında bulunan Kamışlı, Amuda, Derbesiye, Haseki gibi etnik olarak Kürt kökenli Suriyelilerin yaşadığı yerlere dönmek istedikleri yönünde cevap alınmıştır. Dolayısıyla Mardin’de bulunan Suriyelilerin yarısından çoğunun Suriye’nin kuzeyinden gelenler olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle anadillerini de Kürtçe olarak ifade etmektedirler. Mardin’de Türkçe, Kürtçe, Arapça, Süryanice gibi birçok dil konuşulmakta olması, Suriyelilerin uyumu ve iş bulmalarında oldukça kolaylık sağlamaktadır.

Tablo 4: Anadilleri

	Erkek	(%)	Kadın	(%)	Genel	(%)
Kürtçe	113	76	38	79	151	77
Arapça	34	23	10	21	44	22
Türkçe	2	1	-	-	2	1
Toplam	149	100	48	100	197	100

Tablo 5: Konuşabildikleri Diğer Diller

	Erkek	(%)	Kadın	(%)	Genel	(%)
Kürtçe	79	36	6	13	85	32
Arapça	103	48	32	70	135	52
Türkçe	19	9	3	6	22	8

Diğer, (İngilizce, Fransızca vb.)	15	7	5	11	20	8
Toplam	216	100	46	100	262	100

4. Suriyeli Göçmenlerin Hukuksal Statüleri

Türkiye’de bulunan Suriyeliler için mülteci, sığınmacı, göçmen ve benzeri kavramların kullanıldığı görülmektedir. Hukuksal açıdan Türkiye’de bulunan yabancılara 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu maddelerine dayalı olarak Mülteci, Şartlı Mülteci, İkincil Koruma ve Geçici Koruma hükümleri uygulanmaktadır.

Bu kanuna göre mültecilik; Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.” şeklinde tanımlamıştır. Bu durumda mültecilik sıfatı kazanılabilmesi için kişinin “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle” Türkiye’de bulunması gerekir.

Şartlı mültecilik ise kısa adıyla 1994 tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği’nde yer alan “sığınmacılık” kavramının yerine kullanılmış ve Avrupa dışından herhangi bir yerden gelenlere, üçüncü bir ülkeye kalıcı olarak yerleştirilene kadar sığınma hakkı olarak tanımlanmıştır. Bu nedenle Suriye’deki iç savaştan kaçarak Türkiye’ye toplu şekilde göç etmiş bulunan Suriyelilerin mültecilik ya da şartlı mültecilik (sığınmacı) statüleri bulunmamaktadır. Yasadışı yollardan Türkiye’ye giriş yapmış olan Suriyeliler Türkiye’de “Geçici Koruma” dan faydalanmaktadırlar. Geçici Koruma; “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak

sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilmektedir.” şeklinde kanunla tanımlanmıştır.

Bir ülkenin uluslararası sınırlarına doğru kitlesel şekilde yaşanan ve süreklilik arz eden göç hareketleri dolayısıyla, bireysel hukuki koruma sağlayamayacak derecede o ülkenin kitlesel göçlerden etkilenmesi durumunda uyguladığı sistemdir ve kitlesel akın olaylarında acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimidir. Devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde kitleler halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere, bireysel statü belirleme işlemleri ile vakit kaybetmeden, uygulanan pratik ve tamamlayıcı bir çözüm yoludur. Geçici koruma statüsünün üç temel unsuru vardır. Bunlar: “Açık sınır politikası ile ülke topraklarına kabul”, “Geri göndermeme ilkesi”, “Gelen kişilerin temel ve acil ihtiyaçlarının karşılanması”dır (www.goc.gov.tr).

5. Enformel İstihdamda Çalışan Suriyeli Göçmenler

Şenyurt Mahallesinde yapılan saha araştırmasından elde edilen veriler, Suriyelilerin bir kısmının iç savaşın ekonomik boyutlarından, işsizlik ve gelir yetersizliğinden etkilenerek Türkiye’ye çalışma maksadıyla geldiklerini göstermektedir. Bu amaçla gelen Suriyeli göçmenlerin Mardin’de yerli işçilere göre daha düşük gelir seviyesinde ve daha ağır koşullarda çalıştıkları görülmüştür.

Suriyelilerin Mardin’de çalıştıkları işlerde, birinci sırada inşaat sektörü gelmektedir. İnşaat sektörü, çalışanların işveren ile aralarında bir sözleşmenin olmadığı açık uçlu ve geçici istihdam sağlayan bir sistem olan taşeronlaşma sisteminin en yaygın olduğu sektörlerden biridir. (Toksöz: A.Ü. Bilimsel Araştırma Kesin Raporu, s.6, 2008) Mardin’de özellikle son yıllarda inşaat sektörünün büyümesi inşaatlarda çalışacak işçi talebine de yol açmaktadır. İnşaat sektörünün büyüklüğü ve enformel istihdama olanak sağlayan yapısı, Mardin’de Suriyelilerin özellikle bu sektöre yönelmelerine neden olmaktadır. Sokaklara çıkıp gözlem yaptığınızda, yapılan onlarca inşaatın birçoğunda Suriyelilerin çalıştığını görmek mümkündür. Katılımcı göçmen erkeklerin yüzde 48’i inşaat sektöründe çalışmaktadır.

Tarım sektörü de inşaat sektörü gibi enformel istihdamın ve mevsimlik işçiliğin en sık yaşandığı alanlardan biridir. Kızıltepe, Suriye sınırı boyunca yaklaşık 90 km düzlüklerle doludur ve tarımsal araziler şehirde yüzde 43'lük bir yer kaplamaktadır. (DİKA: Mardin İlinde Tarım Sektörü Raporu, s.7, 2013) Bu derece geniş tarım arazilerinde ihtiyaç duyulan işgücü, sınırda yaşayan Suriyelilerden karşılanabilmektedir.

İnşaat ve tarım sektörlerinin, yüksek vasıf ve eğitim düzeyi gerektirmeyen çalışanlara olan ihtiyacı, yaygınlığı, dönemsel işlerden olması ve bu sektörlerde iş bulma kolaylığı Suriyeliler açısından tercih sebebidir. Birkaç aylık çalışmayla elde ettiği kazançlarını ülkesine götüren Suriyeliler, tekrar iş çıktığında gelerek çalışmaya devam edebilmektedirler. Belirtilen sebeplerle, Suriyelilerin bu sektörlerle yönelmeleri olağandışı değildir.

Suriyeli kadınlar açısından en çok öne çıkan işler ev hizmetleri, temizlik işleri ve bebek bakımı gibi hizmet sektöründe bulunan enformel istihdam alanlarındandır. 1990'lı yıllardan sonra eski Sovyet ülkelerinden ve Romanya, Bulgaristan, Ukrayna gibi ülkelerden ev hizmetlerinde çalışmak üzere çok sayıda göçmen geldiği bilinmektedir. Son dönemde ise Suriyeli kadınların Mardin'de sosyal ağlar vasıtasıyla akraba ve tanıdık çevrelerinde bebek bakıcılığı ve ev temizliği gibi hizmetlerde çalıştıkları bilinmektedir. Saha araştırması sonuçları da bunu destekler niteliktedir. Kadınların yüzde 41'i bu sektörlerde çalışmaktadır.

Suriyeli kadınların Mardin'de çalıştıkları sektörlerden bir diğeri tekstil sektörüdür. Hazır giyim ve konfeksiyon sektörü ihracatı 2010-2011 verileri iller bazında incelendiğinde; ilk on sırada İstanbul, Denizli, İzmir, Bursa, Tekirdağ, Gaziantep, Mardin, Malatya, Adana ve Balıkesir'in yer almaktadır. (CKA; Hazır Giyim ve Konfeksiyon Araştırma Raporu, s.19, 2012) Mardin tekstil sektöründe Türkiye'nin ilk on ili arasına girmiş lokomotif illerinden biridir. Suriyeli göçmen kadınlar, yüzde 32 oranında bu sektörde yer almaktadır.

Suriyeliler, genellikle vasıfsız ve yüksek eğitim seviyesi gerektirmeyen işlerde çalışmaktadırlar. Bu işleri yapmaları, onların eğitimlerinin ve vasıflarının düşük olduğu anlamına gelmez. Türkiye'de yasal çalışma

haklı bulunmayan ancak çalışmak zorunda olan bir kişinin, vasıflarının çok altında bir meslekte çalışabileceği değerlendirilmektedir.

Tablo 6: Suriyeli Göçmenlerin Enformel İstihdam Alanları

Sektörler	Erkek	(%)	Kadın	(%)	Genel	(%)
İnşaat	61	48	1	5	62	42
Ev hizmetleri, temizlik işleri	-	-	6	27	6	4
Günderlik bebek-çocuk bakımı	-	-	3	14	3	2
Tarım	13	10	1	4	14	9
Taşımacılık, hamallık	6	5	-	-	6	4
Sanayi (Organize sanayi, oto sanayi vb.)	5	4	-	-	5	3
Tekstil	12	9	7	32	19	13
Çobanlık	2	2	1	4	3	2
Lokanta, Gıda Sektörü	5	4	-	-	5	3
Diğer (Eczacı, marangoz, şoför vb.)	23	18	3	14	26	18
Toplam	127	100	22	100	149	100

Enformel istihdam alanlarında çalışan Suriyeliler, iş piyasalarının olumsuz koşullarından doğrudan etkilenmektedirler. Katılımcıların en çok yaşadığı sorunların başında düşük ücret ya da ücretini alamamak, geç almak, ağır iş koşulları, kendi işi dışında başka işler yaptırılması, yabancı olmalarından kaynaklı ön yargılar ve bakış açısının olumsuz sonuçları, hor görülme, yaptıkları işlerin beğenilmemesi, iş güvenliğinin olmaması, sigortasızlık, uzun çalışma süreleri, dinlenememe, sağlıksız ve kötü koşullar, konaklama ve yemek gibi temel ihtiyaçların

karşılanmaması gelmektedir. Bu çalışma koşullarında günlük, haftalık veya aylık olarak kazanç elde edenlerin yanında yüzde 7'lik bir kesim sadece karın tokluğuna çalıştığını söylemektedir. Bu gerçekten acı bir tablo olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal ağlardan yararlanarak iş bulma, göçmenler için çok yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. Mardin'de yaşayan Suriyeliler, sosyal ağları kuvvetli şekilde kullanarak, iş bulabilmekte ve akraba yanında konaklayabilmektedirler. İş bulma konusunda Suriyelilere en çok yardımcı olan hususlar arasında, Mardin'deki akrabalarının varlığı ile kültürel bağlar, dil ve din ortaklığının ortaya çıkardığı uyum, kentin enformel ekonomik yapısı, Suriyelilerin enformel istihdam alanlarında çalışmalarına etki eden unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Anket sonuçlarına göre Mardin'de yaşamayı tercih edenlerin yüzde 53'ü "akrabalarım ve tanıdıklarım var" cevabını vermişlerdir. Nasıl iş buluyorsunuz? sorusuna ise yine aynı oranda cevap alınmıştır. Bu anlamda Mardin'de sosyal ağlardan oldukça fazla yararlandığını ifade etmek mümkündür.

Suriyelilerin iş bulmaları konusunda Mardin'in iktisadi ve sosyal yapısının da göçmenlere önemli avantajlar sağladığı düşünülmektedir. İnşaat, tarım, tekstil gibi sektörlere dayalı enformel çalışmanın yaygın olduğu bir iktisadi yapı, dil, din ve kültür birliği gibi öğelerle bir araya gelince, Suriyeli göçmenlerin çalışma hayatına dahil olmaları kolaylaşmaktadır.

Sonuç

Suriye'de 4 yıldır devam eden iç savaşın Türkiye'ye yönelen kitlesel göçün birinci sebebi olduğu açıktır. Suriye'de milyonlarca insan yerinden edilmiştir. Sınır ülkeleri başta olmak üzere, göçmenler dünyanın birçok ülkesine ulaşmışlardır. Suriye'de iç savaş şiddetlendikçe yeni silahlı gruplar ve terör örgütleri sahneye çıkmakta, savaşın boyutu değişmekte ve genişlemekte, bu da yeni göç dalgalarına sebep olmaktadır. Son olarak 2014 yılı son çeyreğinde ve 2015 yılı Haziran ayında Aynel-Arap (Kobani) olarak adlandırılan bölgede yaşanan silahlı çatışmalardan dolayı 200 bine yakın Suriyeli Türkiye'ye giriş yapmıştır. Savaşın yıkıcı

boyutlarının göstergelerinden birisi olarak ortaya çıkan kitlesel göç hareketleri en önemli sonuçlardan biridir. Bu nedenle göçü tetikleyen en önemli sebep savaş olarak ortaya çıkmıştır.

Mardin açısından bakıldığında, Suriyelilerin geniş kitlesel göçlerden çok bireysel olarak, aileleriyle ya da küçük gruplar halinde ve döngüsel şekilde geldikleri ve benzer şekilde dönüş yaptıkları gözlemlenmiştir. Göçmenlerin Mardin il sınırına çok yakın bölgeler olan Kamışlı, Haseki, Derbesiye, Amuda gibi yerleşim yerlerine dönmek istedikleri, zaman zaman gidiş geliş yaptıkları, büyük bir çoğunluğunun Türkiye’ye yasal olmayan şekilde giriş yaptıkları anlaşılmaktadır. Türkiye’nin Suriye’den yasadışı yollarla gelen göçmenlere uyguladığı geçici koruma sayesinde, Suriyeli göçmenler “geri göndermeme ilkesi” gereği sınır dışı edilmemektedirler.

Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmenlerin enformel alanlarda elde ettikleri gelirler belirli bir düzeye ulaştığında kiralık ev tutarak yaşamaya devam etmekte ve böylece göçmenlerin bir kısmı daha kalıcı hale gelmektedirler. Bu durumda Türkiye’nin enformel ekonomik yapısında daha belirleyici bir işgücü unsuru olarak yerlerini almaktadırlar.

Suriyeli göçmenlerin savaş ve işsizlik gibi itici sebeplere dayalı olarak göçlerini tetikleyen unsurların yanında Mardin ilinin kentsel özellikleri de Suriyeli göçmenler açısından çekici faktörlerden birisi olarak ortaya çıkmaktadır. Mardin’de inşaat ve tarım işçiliği, ev içi hizmetler, çocuk bebek bakıcılığı gibi işlerin son dönemde oldukça ihtiyaç duyulan işlerden olması, belirtilen iş sahalarında işgücü ihtiyacının sosyal ağlar vasıtalarıyla eş, dost, akraba gibi çevrelerden karşılanabilmesi Suriyelilere iş bulmaları konusunda kolaylıklar sağlamaktadır.

Bir diğer önemli etken, Suriyelilerin etnik kökenleri, adadilleri ve dini inançların ve değer yargılarının Mardin’de yaşayan yerel halkla benzerlik taşımasıdır. Arapça ve Kürtçe, Mardin’de en çok kullanılan iki dildir. Bu sayede her iki toplum arasında iletişim problemleri yerel aksan farklılıkları dışında problem olmaktan çıkmaktadır. Bunun en önemli sonucu, iş bulma ve çalıştığı işyerinde iletişim problemi yaşanmamasını sağlamasıdır. Dil birliği yanında din birliğinin de bulunması,

ortak inançlara sahip iki halk arasında daha yakın ilişkilerin kurulmasına, Suriyeli göçmenlerin uyumlarını olumlu yönde gelişmesine neden olmaktadır.

Mardin ile Suriye'nin sınırda bulunan yerleşim bölgeleri arasındaki yakınlık, özellikle bu bölgede yaşayan halk tarafından gidiş geliş noktalarının çok iyi bilinmesine imkân vermektedir. Bu durum, Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye yasal olmayan yollardan birden fazla gidiş geliş yapabilmelerine imkân tanımaktadır. Mardin'in Suriyeli göçmenler tarafından çok tercih edilen illerden birisi olmasının en önemli sebeplerinden biri de bu coğrafi yakınlıktır.

Sonuç olarak, Suriye'deki iç savaşın tetiklediği göç, Türkiye'nin sağladığı hukuksal koruma ve Mardin kentinin coğrafi, ekonomik ve kültürel özellikleri sayesinde Mardin'de enformel istihdam alanlarında Suriyelilerin varlığı yoğun şekilde görülmektedir. Her türlü sosyal ve ekonomik korumadan yoksun şekilde çalışmakta olan Suriyelilerin varlığı, toplumun bazı kesimleri tarafından şehirlerdeki yüksek kiraların, yüksek işsizlik oranlarının ve suç oranlarında artışın sebebi olarak görülebilmektedir. İki milyona yakın Suriyeli göçmenin sadece 230 bininin barınma merkezlerinde (çadırkentler ve konteynerkentler) kalması, diğerlerinin ise Türkiye'nin değişik kentlerinde kısıtlı yardımlar dışında kendi imkânlarıyla yaşamaya çalışmaları ve enformel istihdamın ve kayıt dışı ekonominin büyümesine sebep olmaları nedeniyle yasal, kısa süreli ve sektörlerin ihtiyaç duyduğu işlerde çalışmalarına imkan sağlanması yolunda yapılan yasal düzenlemelerin bir an önce pratiğe geçirilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Aydođdu, Gül; “Hazır Giyim ve Konfeksiyon Araştırma Raporu”, *Çukurova Kalkınma Ajansı Yayını*, Sayı: 02, 2012
- Güçer, Mehmet, Karaca Sema, Dinçer O. Bahadır; “Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı Suriyeli Mülteciler Alan Çalışması” *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, USAK Sosyal Araştırmalar Merkezi*, Rapor No: 13-04, Mayıs, 2013
- Kiriřci, Kemal; “Misafirliğin Ötesine Geçerken: Türkiye’nin “Suriyeli Mülteciler” Sınavı (“Syrian Refugees and Turkey’s Challenges: Going Beyond Hospitality” nin genişletilmiş ve güncellenmiş Türkçe Versiyonu.) *Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK)* Haziran 2014
- Orhan, Oytun; “Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler” *Ortađođu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)* Rapor No: 189 Nisan 2014
- Orhan Oytun, Gündođar, Sabiha Senyücel; “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri” *Ortađođu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)* Rapor No: 195, Ocak, 2015
- Öztürkler Harun, Göksel, Türkmen; “Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme”, *Ortađođu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)* Rapor No: 196, Ocak, 2015
- Özcan, Fuat; “Mardin İlinde Tarım Sektörü,2013” *Dicle Kalkınma Ajansı Yayınları* Sayı 7, Ocak, 2013

- Toksöz, Gülay; “Türkiye’ye Yönelik Düzensiz Göçler ve Göçmenlerin İnşaat Sektöründe Enformel İstihdamı” *Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Ke-sin Raporu*; Proje Numarası: 2007 0908001(Rapor Tarihi: 10.07.2008)
- T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar, Saha Araştırması Sonuçları”2013
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 4, Aralık 2013
- TC Başbakanlık Resmî Gazete Sayı: 29153, 28615
- Yüksel Umutkan, Bulut Merve Nur, Mor Zerrin.; “Türkiye’de Bulunan Suriyeli Mülteciler”
- IMPR International Middle East Peace Research Center, Uluslararası Or-tadoğu Barış Araştırmaları Merkezi, İnfografik Rapor-2014*

İnternet Kaynakları

- <https://www.afad.gov.tr/tr/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=747>
(E.T:29/06/2015)
- <https://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=1636>
(E.T:13/02/2015)
- http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380 (E.T.:13/02/2015)
- http://www.goc.gov.tr/icerik6/Ge%C3%A7ici%20Koruman%C4%B1n%20Unsurlar%C4%B1_409_558_1095_icerik (E.T:13/02/2015)

Abstract; - Syrian immigrants Working in Informal Employment in Mardin
- Migratory movements are essential parts of the modern societies. Turkey also experienced massive migratory moves from Balkans, Middle East and former Soviet Union countries. The recent Syrian Civil War, erupted in 2011 caused around one million of Syrians people move from Syria to Turkey. The estimate of 50-90.000 Syrians are living and working in Mardin. This

study is focusing on the Syrians economic activities while they are living in Mardin. The focus of the research is to understand the ways in which Syrians are integrated into the informal Mardin economy. This research is primarily based on the questionnaire that has been conducted at the Mardin Şenyurt temporary gate which permits only the Syrians to leave Turkey but not enter. The findings suggests that Syrias has been integrated to the informal economy of Mardin through the following mechanisms; (1) rules and regulations regarding the status of Syrian “visitors” are extremely vague while allowing them to enter Turkey do not provide necessary legal permission to work (2) the informal economy in Turkey in general and in Mardin in particular absorbs this influx of labor excess easily. (3) The cultural (religious and language similarities) and social ties (family and kin relations with the people in Turkey) makes Syrias to find work easily.

Key words: Syria, Migration, Informal employment, Mardin

